

סקירת ספרים

Not Your Parents' Politics: Understanding Young People's Political Expression on Social Media

Neta Kligler-Vilenchik & Ioana Literat, Oxford University Press, 2024. 208 pages.

צמרת ריקון*

ספרן של פרופ' נטע קליגלר-וילנצ'יק ופרופ' יואנה ליטראט מציע מבט מעמיק וחדשני על האופן שבו צעירים מבטאים עמדות פוליטיות ברשתות החברתיות. הוא מתמקד בקשר המורכב שבין הדור הצעיר לפלטפורמות הדיגיטליות, החורגות מתפקידן המקורי כמרחב לתקשורת חברתית והופכות לזירה פוליטית חדשה.

קליגלר-וילנצ'יק וליטראט, שתיהן חוקרות תקשורת מובילות, מראות כיצד הפלטפורמות השונות - טיקטוק, אינסטגרם, יוטיוב ועוד - מאפשרות לבני נוער לא רק לשתף רגעים מחייהם האישיים אלא גם לבטא עמדות פוליטיות, להשמיע את קולם בשיח הציבורי, ואף להשתתף בתנועות מחאה גלובליות. הן מתארות את השינויים החברתיים שחלו בעקבות חדירתן של פלטפורמות אלו לתחום הפוליטיקה, ומצביעות על פוטנציאל ההעצמה הטמון בהן עבור הדור הצעיר.

הספר מציע גישה תאורטית הנשענת על מודל NAC (Norms, Affordances, Contents), ומציג ניתוח של תופעת הביטוי הפוליטי של צעירים דרך שלושת מרכיבי המודל.

נורמות (Norms): כללי התנהגות בלתי-רשמיים המנחים את אופן הביטוי בכל פלטפורמה. הנורמות כוללות את הציפיות החברתיות מהשתמשים ואופני הביטוי המקובלים בכל אחת מהרשתות. לדוגמה, באינסטגרם יש דגש על נראות אסתטית, מה שמעודד התבטאויות פוליטיות באמצעות כלים חזותיים ועיצוביים, בעוד בטיקטוק,

---

* ד"ר צמרת ריקון, התוכנית לתואר שני בייעוץ חינוכי, מכללת אורנים (tsameret_r@
(oranim.ac.il)

שם מושם דגש על סרטוני וידיאו קצר ותוכן ויראלי, ישנה נטייה לצורת ביטוי דינמית, מהירה והומוריסטית.

מזמינויות (Affordances): הכלים והמאפיינים הטכנולוגיים שהפלטפורמות מספקות למשתמשים, כגון עריכת סרטונים, הוספת אפקטים או יצירת תגי הקבצה (האשטאגים) לקידום מסרים. כלים אלו מאפשרים למשתמשים לבטא את דעותיהם באופן יצירתי וייחודי. טיקטוק, למשל, מציעה כלים לעריכת וידיאו, ובהם הוספת מוזיקה ואפקטים חזותיים, שבאמצעותם יכולים הצעירים ליצור תכנים יצירתיים ומרשימים. אינסטגרם מאפשרת העלאת "סטוריז", תיוגים ותגובות חזותיות, ויטיוב מעודדת שיח מעמיק באמצעות סרטונים ארוכים ומפורטים יותר.

תכנים (Contents): המסרים, הדעות והעמדות שהמשתמשים מבקשים לשתף, אשר מכתיבים את השיח החברתי והפוליטי בכל פלטפורמה. למשל, טיקטוק מזמנת התבטאויות מיידיות בנושאים פוליטיים באמצעות אתגרי תנועה ויראליים, בעוד באינסטגרם בולטות מחאות חזותיות ומודעות לנושאים כמו גזענות ואי־שוויון.

כל אחד ממרכיבים אלה תורם להבנת הכוחות והאילוצים הפועלים על צעירים המבקשים לבטא את עצמם ולגבש עמדות פוליטיות במרחב דיגיטלי פתוח ונגיש. לפי קליגלר־וילנצ'יק וליטראט, הרשתות מעניקות לצעירים הזדמנות להשתתף בתהליכים פוליטיים בצורה דינמית וייחודית, הכוללת ביטוי עצמי אישי ובלתי פורמלי, אך גם חושפת אותם לסכנות אפשריות וללחצים חברתיים וכלכליים רבים, שאפרט בהמשך.

מעבר לדיון באופי השימוש של צעירים בפלטפורמות אלו, הספר מתאר שלושה מקרי מבחן מרכזיים המדגימים את אופן הביטוי של צעירים בנושאים פוליטיים אקטואליים - הבחירות לנשיאות ארצות הברית ב־2016, תנועת Black Lives Matter ומשבר האקלים. כל אחד ממקרים אלה מראה כיצד הרשתות החברתיות מעצימות את קולו של הדור הצעיר, אך גם כיצד הן נשלטות בידי נורמות חברתיות ותרבותיות, אשר משפיעות על אופן הביטוי ועל התקבלותו בציבור.

הבחירות לנשיאות ארצות הברית בשנת 2016 הן דוגמה ראשונה ומובהקת לשימוש של צעירים בפלטפורמות הדיגיטליות כדי להביע את עמדותיהם הפוליטיות בדרכים יצירתיות ובלתי פורמליות. פלטפורמת Musical.ly, שהפכה בהמשך לטיקטוק, ונועדה במקורה לשיתוף סרטוני "ליפ סינק" (Lip sync), הפכה לכלי לביטוי אישי וציבורי, שבו צעירים הביעו את דעתם על המועמדים ועל הסוגיות הפוליטיות החשובות להם. המחברות מסבירות כיצד האשטאגים כמו #notmypresident או

makeamericagreatagain# אפשרו לצעירים להביע את דעתם באופן חזותי ומיידי. הן מתארות כיצד בזכות המזמינויות הייחודיות של Musical.ly, כגון "ליפ סינק" ומוזיקה, האפשרות לביטוי הפוליטי נעשתה פשוטה ונגישה, מה שמשך צעירים שאולי היו נמנעים מהשתתפות פוליטית בצורתה המסורתית.

מקרה המבחן השני היה השימוש בהאשטאג #JusticeForBre, כחלק מתנועת Black Lives Matter. הדיון במחאה שפרצה בעקבות הירי המשטרתי הקטלני בבריאונה טיילור, בין השאר באינסטגרם, ובתנועת Black Lives Matter בכלל, ממחיש את השימוש בפלטפורמה זו לביטויים חזותיים של מחאה ולחיקוק תחושת הסולידריות בקרב צעירים ברחבי העולם. המחברות מדגימות כיצד תגי הקבצה כמו #JusticeForBre הפכו לסמלי מאבק עבור רבים. בהקשר זה, צעירים רבים שיתפו באינסטגרם תכנים רגשיים, כגון תמונות, סרטונים ועדויות אישיות בנוגע לאלימות משטרית וגזענות ממסדית. לדברי קליגלר-וילנצ'יק וליטראט, אינסטגרם הצליחה להרחיב את המחאה אל מעבר לגבולות המקומיים, כאשר משתמשים מכל העולם הצטרפו לשיח על צדק גזעני באמצעות תכנים חזותיים. לתמונות, האשטאגים ומסרים חזותיים, המציגים בין השאר את הדיוקנאות של הקורבנות, יש פוטנציאל להתפשט במהירות, לעמוד במוקד תשומת הלב ולגייס בני נוער וצעירים למאבק לצדק חברתי.

מקרה המבחן השלישי עוסק במשבר האקלים. הפלטפורמה שנבחרה כאן היא יוטיוב, המאפשרת לצעירים להעלות סרטונים ארוכים ומעמיקים יותר משאר הרשתות. צעירים משתפים ביוטיוב סרטונים שבהם מוסברות עמדותיהם סביב משבר האקלים ומוצעים פתרונות ודרכי פעולה. המחברות מציינות כי ביוטיוב יכולים צעירים ליזום דיונים מעמיקים על נושאים הקשורים למשבר האקלים, לשתף תיעודים של פעילויות למען הסביבה ולהביע עמדות פוליטיות באופנים המתאימים לשיח אינפורמטיבי יותר מפלטפורמות אחרות. סרטונים ביוטיוב, לדבריהן, הם דרך לגבש קהילה סביב ערכים משותפים של קיימות ואחריות סביבתית.

המחברות מתארות בהרחבה את האופנים שבהם הרשתות החברתיות משפיעות על דרכי הביטוי הפוליטי של צעירים ומשנות את גבולותיו של השיח הציבורי. הן מציינות כי המדיה הללו מעניקים לצעירים הזדמנות לשבור את הכללים הממוסדים של השיח הפוליטי המסורתי וליצור שיח פוליטי חדש, שנוגע יותר לרגשות ולחוויות אישיות. זהו שינוי מהותי, שמציע לצעירים מרחב חופשי, מגוון ונגיש יותר לביטוי עצמי. אולם, לצד ההזדמנויות הללו, הספר כולל אזהרות מפני האתגרים שמציב המרחב הדיגיטלי. הוא מדגיש את חשיבותן של הרשתות החברתיות ככלי לחברות פוליטי של צעירים, אך גם מציג את האתגרים הגדולים שהן מביאות עימן.

הרשתות מציבות בפני צעירים קשיים כמו תופעות ההטרלה (Trolling) והבייש (Shaming), שמטרתן התגרות והטרדה, מה שעלול לפגוע במוטיבציה להשתתף בשיח הפוליטי. המחברות מראות כיצד ביקורות קשות או מתקפות אישיות עשויות להרתיע צעירים מלהביע את עמדותיהם, ומבטאות חשש שההשתתפות בשיח הפוליטי תישמר רק למי שמסוגלים להתמודד עם ההשלכות החברתיות של התבטאות בפומבי. נוסף על כך, ישנן סוגיות כלכליות הנוגעות לשימוש ברשתות חברתיות. לדברי קליגלר-וילנצ'יק וליטראט, הפלטפורמות הדיגיטליות, השואפות להגדלת רווחיהן, פועלות על פי מנגנונים שמתעדפים תוכן המניב מעורבות רבה, ולא דווקא תוכן פוליטי מעמיק. האלגוריתמים של פלטפורמות כמו אינסטגרם וטיקטוק ממליצים למשתמשים על תכנים פופולריים, דבר המוביל לכך שמסרים פוליטיים חשובים עלולים להיעלם תחת שטף של תכנים בידוריים. הן מציינות כי המרחב הפוליטי ברשתות החברתיות כפוף ללחצים מסחריים, המשפיעים על אותנטיות הביטוי הפוליטי של הצעירים.

נקודה מעניינת במיוחד היא ההעמקה של המחברות בהשפעת הפלטפורמות הדיגיטליות על הדמוקרטיה של ימינו, במיוחד בהקשר של מעורבות צעירים בשיח הציבורי והפוליטי. הן מציינות כי המעבר של צעירים לביטוי פוליטי בפלטפורמות אלו עשוי לשנות את אופי הדמוקרטיה ואת צורת המעורבות של צעירים בתהליכים דמוקרטיים. הרשתות החברתיות מציעות לצעירים להשמיע קול בשיח הציבורי תוך שמירה על אנונימיות יחסית, ומעניקות להם הזדמנות לעסוק בנושאים פוליטיים בדרכים לא פורמליות. לתפיסתן, הרשתות תורמות לקידום ערכי הדמוקרטיה בכך שהן מנגישות את השיח הציבורי לאוכלוסיות שבעבר הודרו ממנו. אנשים צעירים, במיוחד כאלו שאין להם גישה לגופים פוליטיים או ממסדיים, יכולים כעת לקחת חלק בשיח הציבורי ולהשמיע את קולם. לדוגמה, תנועות כמו Black Lives Matter או מחאות סביבתיות שונות זכו לתמיכה רחבה בזכות ההפצה ברשתות החברתיות, שחשפו את תוכניהן בפני משתמשים מרחבי העולם והזמינו אותם להצטרף למאבק.

לדברי קליגלר-וילנצ'יק וליטראט, הרשתות החברתיות מעניקות לצעירים תחושת שותפות גלובלית ומחזקות את תחושת השייכות וההזדהות סביב נושאים חברתיים שמעסיקים אנשים רבים בעולם. עם זאת, הן מזהירות כי הפלטפורמות הדיגיטליות עלולות לעודד שיח פוליטי המתאפיין בקיטוב ובשנאה, שכן מקודמים בהן בעיקר תכנים שמעוררים רגשות עזים. האלגוריתמים המניעים את הפלטפורמות נועדו להציג למשתמשים תכנים שעשויים לעניין אותם, דבר שעלול לגרום לתופעת "תיבת תהודה" - מצב שבו משתמשים נחשפים רק לדעות התואמות את תפיסותיהם, מה שמעצים את הקיטוב הפוליטי והחברתי. כמו כן, ברשתות החברתיות נפוצים תכנים פוליטיים מסולפים ומידע כוזב, המזיקים לשיח הדמוקרטי, שכן הם זורעים בלבול ומטשטשים

את הגבול בין עובדות לפרשנויות. לכן, המחברות קוראות למדיניות מאפשרת, אשר תסייע בהגנה על השיח הדמוקרטי ברשתות תוך שמירה על חופש הביטוי. הן מדגישות את הצורך בפיתוח כלים טכנולוגיים שיסייעו בזיהוי מידע כוזב ובהגבלת התפוצה שלו, וכן את חשיבות החינוך לאוריינות דיגיטלית בקרב צעירים. לדבריהן, החינוך לאוריינות דיגיטלית נדרש כדי לצייד את הדור הצעיר בכלים שיסייעו לו להבחין בין מידע אמין למידע מסולף, וכך לתרום לשיח ציבורי מבוסס עובדות ובריא יותר. במילים אחרות, הפלטפורמות הדיגיטליות מציבות אתגרים רבים לדמוקרטיה, אך גם מעניקות לצעירים הזדמנות להשתתף בשיח הדמוקרטי בצורה חדשה ובלתי מתוכנת.

לסיכום, *Not Your Parents' Politics* מציע תרומה ייחודית לחקר הביטוי הפוליטי ברשתות החברתיות, תוך התמקדות בנקודת המבט של צעירים. קליגלר-וילנצ'יק וליטראט מצליחות להראות כיצד הרשתות משמשות כלי מרכזי עבור צעירים ובני נוער המבקשים להביע את עמדותיהם הפוליטיות, ומספקות מסגרת תאורטית להבנת הדינמיקה של המרחב המקוון. הספר מדגיש את השפעתן החברתית והפוליטית של הפלטפורמות הדיגיטליות על בני הדור הצעיר, ומציג תמונה רחבה של השינויים המתרחשים במבנה הדמוקרטי ובאופן שבו צעירים משתתפים בשיח הפוליטי. מודל NAC הוא כלי שימושי במיוחד לניתוח הביטוי הפוליטי ברשתות החברתיות, אשר מאפשר לחוקרים, מורים ואנשי מקצוע נוספים לבחון כיצד השימוש בנורמות במזמינויות ובתכנים בפלטפורמות אלו משפיע על האופן שבו הצעירים מתבטאים בנושאים פוליטיים. המודל גם מסייע להבין את הקשרים המורכבים בין המשתמשים הצעירים לפלטפורמות הדיגיטליות, ואת הכוחות השונים המעורבים בקשרים אלו, כגון הנורמות החברתיות והטכנולוגיות השולטות בפלטפורמות. הספר מצליח להציג נקודת מבט רעננה על עולם המדיה הדיגיטליים, וממחיש כיצד הוא מעצב את עולמם של הצעירים. באמצעות המודל והניתוח המעמיק, קליגלר-וילנצ'יק וליטראט מציעות מסגרת חשיבה חדשה למי שמעוניינים להבין את השיח הציבורי המודרני והשפעותיו על הדמוקרטיה והחברה. בכך, הספר תורם תרומה חשובה לא רק לחקר המדיה, אלא גם לשיח הדמוקרטי ולחקר הזהות הפוליטית בעידן הדיגיטלי.

ובנימה אישית, מעבר למסגרת המחקרית, הספר *Not Your Parents' Politics* מעורר חששות בנוגע להשפעות הרשתות החברתיות על התפתחותם האישית של בני הנוער. החשיפה המתמדת לשיח פוליטי אומנם מעודדת בני נוער לפתח מודעות פוליטית בגיל צעיר, אך גם מציבה בפניהם אתגרים רגשיים ופסיכולוגיים. המגע היום-יומי עם תכנים פוליטיים, בעיקר בנושאים רגשיים כמו אי-שוויון או משבר האקלים, עלול להכביד רגשית, לעורר תחושת בדידות ולהוביל לשחיקה ועומס נפשי, והצעירים לא תמיד משתפים חוויות אלה עם מבוגרים מרכזיים בחייהם. קליגלר-וילנצ'יק

וליטראט מציינות כי אף שהרשתות מספקות לצעירים תחושת חיבור ושייכות, הן גם חושפות אותם ללחצים חברתיים תמידיים. כמו כן, הם נדרשים לפתח מיומנויות חשיבה ביקורתית כדי להבחין בין מידע אמין למידע מוטעה או כזה שמוצג באופן מניפולטיבי, דבר שמטיל עליהם אחריות רבה בגיל צעיר. החשיפה למדיה הדיגיטליים משפיעה על זהותם האישית והפוליטית של בני הנוער והצעירים. אין ספק שזהו נושא מורכב. אם כן, מה נעדיף - נוער מחובר, מתמודד ומודע, או תמימות נעורים? ואולי שתי האפשרויות טובות באותה מידה. אכן, זו שאלה מסובכת, הרלוונטית לחיים במדינה כה סוערת ומתקדמת טכנולוגית כמו ישראל. ימים יגידו.

